

'n Perspektief op die nuwe Psalmomdigting – reaksie op 'n reaksie

Elsabé Kloppers

Departement Praktiese Teologie

Universiteit van Suid-Afrika

Abstract

A perspective on the new versification of the psalter – a response to a response

In a previous article, I examined the process of versifying the psalter and questioned the principle of a “reproductive” versification, the lack of a sound hermeneutical approach and the necessity of versifying all 150 psalms – especially in one form and style as metrical psalms that are meant to be sung. A response by C J A Vos followed. In the present article issues raised in this response are addressed and problems pertaining to the versifying and singing of the psalms are treated more extensively.

1. INLEIDING

Die psalms verbind mense uit verskillende wêreldes, tradisies en tye. As 'n “intrinsiek ekumeniese gebeurtenis” (Saliers 1992:251) behoort psalmsang bevorder te word. Indringende vrae moet egter ook gestel word oor die motiewe en motiverings wat dikwels vir psalmsang gegee word. Indien die motivering vir die *sing* van die psalms, die *opname* van psalms in liedboeke en die *vorm* waarin dit opgeneem word, nie ook aan kritiese ondersoek onderwerp word nie, kom die werklike neerslag en konkrete gebruik van die psalms ernstig in gedrang. Konvensionele en stereotipe argumente wat dikwels net 'n nasê van naseggings is, dien nie die sang van die kerk nie en lewer ook geen bydrae tot die vakgebied van die himnologie nie. In 'n insiggewende artikel verwys die Britse himnoloog, Alan Luff, na die algemene uitgangspunte en oorgelewerde veronderstellings met betrekking tot die psalms en waarsku dat daar versigtig met hierdie veronderstellings

omgegaan moet word (let op die inleidingsfrase, *we are told*, waardeur hy die feit dat bepaalde uitgangspunte dikwels onkrities oorgeneem word, beklemtoon):

We are told that we have here the church's great repertoire of praise and prayer for all seasons; that in the psalter we can find words for the great festivals of the church and our private life; we can find words that will express our deepest sorrows, our times of bewilderment and distress. ... We are often invited in commentaries and lectures to see ourselves as using the psalms in a like way as our own natural vehicle of praise.

But here is precisely where the commentator needs to move with circumspection. It is all too easy to make sentimental claims for the psalms as the church's first hymn book, its basic repertoire of praise and prayer, the means by which through the centuries the devotion of saints has been nourished. It is easy to rush off into a classification of the psalms, with examples quoted of our favourite passages ...

(Luff 1992:88-89)

Luff toon verder hoe oorgelewerde uitgangspunte eensydig aangebied word, hoe kommentatore fragmentaries met die Psalms omgaan en hoedat die volle betekenis van die Psalms juis verontagsaam word deur daarop aan te dring dat dit as geheel omgedig móet word of as geheel *gesing* moet word. "Many of the things that we do to the psalms when we *sing* them in fact obscure them or soften their impact" (Luff 1992:99).

Sommige reformatoriese kerke, veral dié met 'n sterk fundamentalisties-Calvinistiese inslag, sien dit vanweë die *tradisie* van opname as 'n dwingende eis om die 150 psalms van die Psalmboek in omgedigte vorm in 'n liedboek op te neem. Die vraag hoeveel psalms werklik in die geskiedenis gesing is, gesing word en gesing kan word, kom nie ter sprake nie. In die geskiedenis is egter baie liederes in liedboeke opgeneem wat nooit gesing is nie. Die redes hiervoor is uiteenlopend van aard (vgl Marti 1994:100). Opname in liedboeke is inderdaad nooit 'n waarborg vir die konkrete funksionering, dit wil sê vir die *gebruik* van liederes in die erediens nie. Dit is nie moontlik om vooraf met sekerheid te bepaal wat gesing sal word en hoe wyd die resepsie van bepaalde liederes sal wees nie. Tog is dit vir himnoloë en liturgiewetenskaplikes met

'n breë verwysingsraamwerk ten opsigte van die funksionering van die kerklied, die *Wirkungsgeschichte* van liedere en die resepsie van liedere en liedboeke, moontlik om met 'n *redelike mate van sekerheid* te sê watter liedere groter moontlikhede tot 'n positiewe ontvangs het, in watter kringe sekere liedere eerder aanvaar sal word, watter kontekste na sekere liedere vra, en dies meer. Dit is belangrik dat liedere in 'n liedboek opgeneem word wat 'n *gebruiksmoontlikheid* het, dit wil sê liedere wat 'n *sinvolle funksie* in die Christelike erediens kan vervul. 'n Liedboek kan ook as 'n *leesboek* funksioneer, maar vir dié doel kan daar maklik bloemlesings sonder musiek saamgestel word. Die primêre funksie van 'n liedboek is vanselfsprekend dat dit die *konkrete sang* van die gemeente moet dien.

Dit is bekend dat psalms min en al minder in die Hervormde en NG Kerk gesing word. In die lig van vrae en verwagtings wat uitgespreek is ten opsigte van 'n nuwe omdigting, het die vraag ontstaan of die nuwe psalmomdigting die moontlikheid het om aan hierdie verwagtings te voldoen en of dit die *konkrete sing* van die psalms gaan bevorder. Op grond van himnologiese navorsing en nuwere teologiese insigte wat na vore gekom het, het ek aspekte van die beleid van omdigting getoets en gepoog om 'n teologiese gesprek aan die gang te kry (vgl Kloppers 1994, 1995, 1997, 1999, 1999¹). Hierdie pogings tot gesprekvoering is aangewend lank voordat die omdigting 'n finale stadium begin bereik het. Meer as 'n derde van die omdigting is trouens (ná 'n uitgebreide werksaamheid van ongeveer sestien jaar) eers in die laaste twee jaar voltooi. Ook die vorige artikel wat veral ter sprake is (Kloppers 2000:192-204) was reeds geskryf terwyl 'n groot aantal omdigtings nog uitstaande was. Dit was steeds 'n poging om 'n gesprek aan die gang te kry met die oog op 'n verruimde begrip ten opsigte van die psalms, en veral met die doel om soveel moontlik psalms opgeneem te kry wat *werklik gesing kan word* – wat dus *werklik liturgies kan funksioneer*.

Ten spyte van die reaksie van Vos (2000:357-376) op laasgenoemde artikel bly ek van die oortuiging dat 'n omdigting, en dit boonop in één vorm, nie die enigste wyse is waarop die psalms in die liturgie tereg behoort te kom nie; dat 'n omdigting reeds iets anders is as die teks wat in die Bybel staan; dat 'n omdigting wat nie die resepsiekonteks in ag neem nie, se liturgiese funksionering in gedrang kom, en dat die *omdigting* van

¹ Seminaar rondom die Psalmomdigting, gereël vanuit die Instituut vir Kerkmusiek SA.

psalms nie sonder meer waarborg dat hulle die beoogde rol in die liturgie sal speel nie. Vir Vos (2000:358) staan die omdigting van 150 psalms en die opname in 'n liedboek gelyk aan 'n “plek in die liturgie.”

My kritiek op die beleid van die omdigting is gerig teen die “reproduktiewe” weergawe van die individuele psalmtekste sonder om die verskil in die konteks van eensyds die gelowiges van die Bybel en andersyds die eietydse Christen-gelowiges in ag te neem; die eis dat al 150 psalms *noodwendig* en *volledig* omgedig moet word (dat al 150 psalms dus omgedig moet word met die oog daarop dat hulle gesing moet word); die eis dat al 150 psalms *in een vorm* omgedig moet word en dat vir 'n verskeidenheid van vorme nie voorsiening gemaak word nie; die feit dat resepsieteorieë nie verreken word nie en die aandeel wat die leser/sanger van 'n teks in die betekenisgewing daarvan het, nie in ag geneem word nie.

2. DIE PSALMS 'N EENHEID?

Die Psalmbundel vorm nie 'n *inherente eenheid* nie. Verskeie individuele psalms vorm ook nie 'n eenheid nie, maar toon 'n vermenging van tematiek wat dikwels selfs teenoor mekaar staan. Dit kan daaruit verklaar word dat baie tekste oor eeue ontstaan het en dat die psalms nie as eenheid gekonsipieer is nie. Die psalms is egter as eenheid *gekanoniseer* en 'n mate van ordening het tydens dié proses geskied. Vos (2000:364) sê self ook: “Duidelike aanduidinge bestaan dat die komposisie van die psalmbundel nie by een geleentheid plaasgevind het nie. Daar is aanwysers dat vroeëre versamelings bestaan het wat later in ons bundel saamgevoeg is.” Die aanvangsreël van sy paragraaf waarin hierdie stelling voorkom lui egter: “Daar moet in die psalmomdigting daarmee rekening gehou word dat ons met 'n gekomponeerde geheel te doen het”.

Die vraag is wat met 'n “gekomponeerde geheel” bedoel word – dat dit van die begin af as 'n eenheid gekonsipieer is soos 'n “gekomponeerde musiekstuk”? Dan is die stelling feitelik nie korrek nie. As hy met “gekomponeerde” 'n (latere) samestelling (*composition*) bedoel, is die stelling korrek, maar dan word die begrip van *eenheid* juis gerelativeer, omdat die Psalmboek van die begin af *nie* 'n eenheid was nie. 'n Samestelling wat oor eeue tot stand gekom het en wat groot litêre en inhoudelike

verskeidenheid vertoon, behoort myns insiens nie tot wet gemaak word waarop *een* vorm van omdigting afgedwing word nie.

Volgens Vos vorm elke individuele psalm ook 'n *eenheid*. “Wie op die voetspoor van Kloppers die psalms wil inkort, neem die geaardheid van poësie en poësiegroepe nie in ag nie” (Vos 2000:365). Ek word verder verdink van 'n gebrek aan literêre oordeel (2000:362) en skynbaar (omdat die formulering nie duidelik is nie) ook van 'n gebrek aan insig in die aard van 'n gedig: “Haar verwyf van onnatuurlike woordorde in die omdigtings wys op 'n onaanvaarbare lees kennis [?] van die gedig” (Vos 2000:366). 'n Gebrek aan insig in 'n liedteks as poëtiese eenheid blyk egter juis uit die opmerkings dat 'n lied *nie* as 'n eenheid gesing *hoef* te word nie (Vos 2000:361, 363). Hier kom dit wat Watson sê, weer ter sprake, naamlik dat 'n lied nie bloot 'n versameling strofes moet wees nie, maar dat daar so 'n mate van ontwikkeling in denke moet wees en dat die wedersydse afhanklikheid só waarneembaar moet wees, dat 'n gedagte of strofe nie weggelaat kan word sonder om die eenheid van die stuk skade te berokken nie (Watson 1998:14, in Kloppers 2000:1999).

Hierdie uitgangspunt is sover moontlik by die Gesangkommissie gevolg. Dit het tot gevolg gehad dat baie strofes in gesange geskrap of herdig is, of liedere waar inherente eenheid ontbreek het, as geheel weggelaat is. In die opleiding van liturge behoort dit voortdurend beklemtoon te word dat liedere as eenhede behoort te funksioneer. Daar was inderdaad tot dusver 'n probleem in dié verband by baie van die bestaande gesange, waar tekste 'n vermenging van tematiek vertoon het, maar daar is nou gepoog om hierdie probleem aan te spreek. By baie herdigte psalms ontbreek hierdie eenheid egter volledig. Hierdie diepgaande verskil tussen die psalms en die gesange problematiseer die korrekte gebruik en wesenlike funksionering van die kerklied. Dit bly dus steeds 'n vraag waarom dit so belangrik is om elke psalm in totaliteit te *reproduseer*, terwyl dit onnodig is om dit as eenheid te *gebruik*.

Wat die argument van sogenaamde “willekeurige” verkortings betref, kan ek net weer daarop wys dat ek in my argumentvoering my by Loader (1978:173) aansluit wat voorstel dat vanuit verantwoordelike eksegeese die “gedagtepatroon” van 'n *spesifieke* psalm in die lig van Christus se nuwe perspektief gestel moet word, en dat die *spesifieke* resultaat daarvan dan berym moet word. Vos meen egter dat “om die Psalms te

ekstraheer of te ekstrapoleer, of dit 'n enkele psalm of die versameling van 150 raak, is, wetenskaplik gesien, 'n onmoontlike onderneming” (Vos 2000:363). Tog argumenteer hy dat, hoewel van die herhalings in Psalm 119 weggeneem is, al die teologiese motiewe in die nuwe omdigting behoue gebly het: “In dié opsig was die proefskrif van P J Botha (1986) leidinggewend. Die *verkorte omdigting* van Psalm 119 is dus op goeie gesag gedoen en nie willekeurig soos Kloppers wil nie” (Vos 2000:362 – my kursivering). Dit is juis wat ek in aansluiting by bogenoemde voorstel van Loader bepleit: dat verkorte omdigtings “op goeie gesag” (dus vanuit verantwoordelike eksegeese) gedoen word. Wanneer die psalms vanuit verantwoordelike eksegeese as sinvolle eenhede omgedig word, beteken dit dat daar met verantwoordelikheid te werk gegaan word. Vos (2000:365) sê dat 'n *inkrimping* van die psalms die *dringende* vraag stel na die hermeneutiese sleutel wat gebruik word en dat die uiteinde daarvan 'n *verminking* van die psalms is. Die vraag na die hermeneutiese sleutel is inderdaad 'n baie dringende vraag. Dit is juis die saak waaraan ek in die artikel onder bespreking uitvoerig aandag gegee het. Die vraag bly steeds: wat is die hermeneutiese sleutel wat gebruik word wanneer daar met tekste omgegaan word asof daar geen verskil tussen die ontstaanstyd en -situasie van 'n teks en dié van die huidige situasie is nie? “Kloppers (2000:195-199) betoog dat die *psalmbundel* om liturgiese redes verkort moet word” (Vos 2000:358). Hierdie stelling vra 'n verduideliking van my omvattende argument. In die eerste plek bepleit ek nie 'n “verkorting van die *psalmbundel* nie” – ek bepleit dat 150 psalms nie noodwendig *omgedig* moet word nie. Dit is twee heel verskillende sake. Verder kritiseer ek veral die eensydige standpunt ten gunste van 150 psalms in omgedigte vorm in die liedboek, omdat ek van mening is dat dit nie 'n dwingende eis kan wees dat al 150 psalms noodwendig *gesing* moet word nie. Tog behoort die *psalmbundel* inderdaad onverkort in die liturgie behoue te bly, maar in 'n verskeidenheid van vorme: gelees, gepreek, deur spraaksang, wisselsang, responsoriale vorme, en so meer.

3. MOET DIE PSALMS NOODWENDIG GESING WORD?

Vos (2000:358) verwys na die verskeidenheid van geloofstradisies in die wêreld waar die psalms funksioneer. In baie van hierdie geloofsgemeenskappe is metriese psalmsang bykans onbekend en kom die psalms dikwels juis in *gesproke vorm* nie tereg nie. Dit

gaan vir my daarom dat ek wil sien dat die psalms ook in ander vorme tereg sal kom – onder meer in gesproke vorm soos bo aangetoon – dus *onverkort* en nie soos by ’n omdigting waar die psalm as omdigting in elk geval reeds iets *anders sê* en iets *anders is* as die Bybelteks self nie. Die psalms bevat inderdaad mooi poësie, maar in ’n omdigting word die eie aard van die Bybelse poësie dikwels aangetas en kom die psalms “as liedboek” en “as digbundel” juis in gedrang. Luff (1992:99) laat die volgende waarskuwing hoor: *We should not pretend to be honest users of the psalms if we are using methods in singing them that mutilate the poetry.*

Die bewering dat omdigtings in sinvolle, korter eenhede die “ryke tradisie waarin die Reformatoriese kerke in Suid-Afrika staan, verloën”, is myns insiens problematies. By die meeste Reformatoriese kerke kom sinvolle verkortings voor – ook by die meeste wat selfs op die opname van al 150 Psalms aandring (vgl bv die *Psalter Hymnal* van die *Christian Reformed Church* waarna Vos self verwys.) Myns insiens verloën ons juis die breër ekumeniese tradisie in die Christelike kerke deur die psalms nie ook onverkort – dus nie omgedig nie – te gebruik nie. Luff, wat as *Precentor* van *Westminster Abbey* en *Canon* van *Birmingham Cathedral* ’n leeftyd se ervaring met die gebruik van die psalms het, het skerp kritiek op die eis dat psalms noodwendig *gesing* moet word, omdat ons etiese bewussyn en sosiale gewete daardeur juis onderdruk kan word:

Can it be that by singing the psalms we may be internalizing them with bad devotional and ethical results for ourselves and for our congregations? ... I want to suggest that in our present culture by singing the psalms (as opposed to becoming aware of them through reading [etc]) we are not so much internalizing them as distancing ourselves from them.

(Luff 1992:89/90)

My argument teen die *sing* van ’n wraakpsalm kom nie daarop neer dat ’n groot deel van die psalms *uit die Bybel verwyder sou moes word nie* (kyk Vos 2000:360). My standpunt is dat hierdie psalms gelees kan word en in die prediking hanteer kan word, maar nie *gesing* behoort te word nie. Dit beteken nie dat dit uit die Bybel verwyder sou moes word nie. In dié verband kan ook na Loader se argument verwys word:

...[Dit] bring wesenlike probleme mee wanneer ons in 'n reformatoriese konteks sing asof Christus nog nie gekom het nie. Ons kan geen vreugde put uit die verplettering van kindertjies se koppe teen klippe nie, ons mag ons vyande nie haat nie en ons kan nie bid dat God sekere mense geen genade sal betoon nie. Ons kan sulke dinge in die Bybel wel verklaar en die boodskap daarvan bepaal, maar dit is die taak van die prediking: Die Bybelteks moet voorgelees en uitgelê word. Maar dit het geen sin om woorde te sing waarvan hierdie uitleg self vasgestel het dat hulle nie nasingbaar is nie. Hoe kan ons oortuig wees dat ons nie teen ons vyande mag bid nie en dit dan tóg doen wanneer ons so 'n gebed uit die Psalmboek op die lippe neem? Ons kan nie redeneer dat dit die taak van die prediking is om te verduidelik hoe so 'n psalm verstaan moet word en dat die gemeente dan die lied met die uitleg in gedagte moet sing nie. Dit sou beteken dat die gemeente in sy lied uitspreek wat hy *nie* bedoel nie – wat sinneloos is.

(Loader 1978:172)

Loader toon as voorbeeld aan hoe die perspektief wat in Psalm 137 ter sprake is, 'n radikale verskuiwing na die koms van Christus ondergaan het sodat dit nou 'n spieëlbeeld van die na-Christus-perspektief is. “Die verhouding van die destydse psalmkonteks tot die huidige geloofskonteks is soos die verhouding tussen 'n negatief en 'n voltooide foto. Daarom kan ons die psalm nie meer net so nasing nie. Ons kan nie meer die negatief aanbied vir die voltooide foto nie” (Loader 1978:171-172). Benewens die onhoudbaarheid daarvan om wraakpsalms hoegenaamd in 'n Christelike konteks te sing, word die probleem met die *sing* van baie psalms vererger deur die eis om maklik singbare of “mooi” melodieë vir die psalms te vind. 'n Wraakpsalm sou net op 'n moeilike, inkoherente en selfs bykans onsingbare melodie gestotter kon word – wetend dat dit nie hóórt nie. Luff toon aan dat in baie gevalle psalms nét in gesproke vorm gebruik behoort te word, omdat dit in gesonge vorm afgewater word. “If we bow to the demands for simplicity we shall never sing the psalms by *any* method with any kind of integrity” (Luff 1992:99).

Soos ek aangetoon het, lê die probleem nie net by die wraakpsalms nie. Ek het na Psalm 45 verwys as 'n psalm waar die liturgiese funksionering binne 'n eietydse

Christelike konteks problematies is. Vos argumenteer dat Psalm 45 gebruik kan word om oor die hoë roeping van die owerheid (president) te sing. “Die gemeente kan ook deur die lied singend bid dat die regering die stryd vir die waarheid en die reg van die hulpelose sal aanknoop, en verder dat die owerheid geregtigheid sal laat geskied” (Vos 2000:361/2). Die vraag is egter of dit werklik die wyse is waarop Christene vandag in Suid-Afrika vir die owerheid en die President moet bid – deur op allegoriese wyse na hom en die owerheid in monargale terme te verwys en sy skoonheid te besing?

Mooi woorde wat my diep ontroer,
dié dra ek aan *my koning* voor;
my tong, deur geesdrif meegevoer,
word daardeur vaardig aangespoor.

Kom nou *in koninklike prag*
en stry vir waarheid en vir reg.
Maak u gereed, laat geld u krag
en kom vir hulpeloses veg.

U pyle wat die vyand tref,
laat val hul voor u voete neer.
God het bo almal u verhef.
Hy laat *die koning* triomfeer.

(T T Cloete: Ps 45, strofes 1, 3 en 4 – my kursivering)

Daar kan tog nie op so ’n eiesinnige wyse besluit word oor die “betekenis” van ’n psalm nie. Die Engels-Amerikaanse liturgiewetenskaplike van Notre Dame Universiteit, Paul Bradshaw, waarsku ook teen sodanige uitleg: “For if we say that psalms can be made to mean whatever we want them to mean, we have added yet another layer to our topsy-turvy ecclesiastical world that seems to bear no relation to the reality that people experience in the rest of their lives...” (Bradshaw 2000:25).

4. WAAROM IS SLEGS DIE METRIESE VORM AANVAAR- BAAR?

We ought not to be pretending to be users of the psalms if we use only metrical versions that filter out the real impact of the psalms.

(Luff 1992:99)

Kritiek wat ek reeds herhaaldelik op die huidige beleid van omdigting uitgespreek het, is dat die metriese/strofiese vorm verabsoluteer is. Die vraag is waarom verskillende vorms van omdigting nie as *psalms* beskou kan word en *as psalms* opgeneem kan word nie – byvoorbeeld parafrases, onberymde psalms (soos die *chant* of Gelineau-psalmodie), kanons, *Singsprüche*, antifoon-liedere, response, deurgekomponeerde liedere, en ook gesproke psalms? Ek het reeds aangetoon dat in die nuutste liedboek van die Switserse *Reformierte Kirche*² (1998) al hierdie vorme opgeneem is en dat dit steeds *psalms* genoem word. Bradshaw beskou ook die gebruik van psalms *in verskillende vorme* as onontbeerlik. “The choice and use of refrains or responses is a crucial element in an intelligent approach to psalmody” (Bradshaw 2000:24).

Al 150 psalms is ook nie in die Switserse liedboek – die nuutste Europese liedboek binne ons eie tradisie – opgeneem nie. Ek beklemtoon weer dat die meerderheid Reformatoriese kerke in die wêreld die opname van al 150 psalms in die Psalmboek nie as 'n dwingende eis vir 'n liedboek sien nie (vgl ook Strydom 1994:127) en beslis ook nie in één metriese vorm nie. Dit gebeur slegs by dié met 'n bepaalde Calvinistiese inslag. Die meeste van die kerkgenootskappe wat so uitvoerig gelys word (Vos 2000:359) is direkte “afstammeling” van of het 'n direkte verband met die Nederlandse of Skotse Calvinisme. Die vraag bly steeds waarom al die *psalms* vir liturgiese gebruik omgedig moet word, terwyl daar soveel ander liedliteratuur in die Ou Testament en die res van die Bybel is wat nie as dwingend noodsaaklik geag word om om te dig nie?

² Teoloë van dié kerk het sterk invloed op teologiebeoefening in die Ned Hervormde Kerk uitgeoefen. Sieninge in verband met die psalmomdigting het egter nie deurgewerk nie, omdat nie daarvan kennis geneem is nie en daar so eensydig op die Nederlands-Calvinistiese model gefokus is.

5. 'N REPRODUKTIEWE OMDIGTING?

Breytenbach (2000:387) veralgemeen myns insiens ten opsigte van die “baie ou tradisie in die Reformatoriese kerke” en verdedig die huidige beleid van ’n “reproduktiewe omdigting” soos volg:

Die feit dat al die psalms wat in die Psalmbundel in die Bybel staan, omgedig word (en dat daar nie deur ’n kommissie of wie ook al besluit word dat die kerk sommige psalms mag sing en ander nie mag sing nie) is ’n baie ou tradisie in die Reformatoriese kerke, en die Hervormde Kerk het aan die begin van die proses van omdigting dit ook as sy standpunt gestel. Die kerk het dit verder as sy standpunt gestel dat dele van die psalms nie weggelaat moet word nie, maar dat dit ’n *reproduktiewe omdigting* moet wees.

Breytenbach (2000:2)

Ek kritiseer juis hierdie beleid van *reproduktiewe omdigting* omdat die veranderde hermeneutiese situasie waarbinne ’n omdigting moet kommunikeer nie in ag geneem word nie. Dit bly vir my steeds aksiomaties dat ’n reproduktiewe omdigting nie moontlik is nie – alle omdigting is altyd reeds interpretasie (vgl Kloppers 2000:194-198; meer omvattend 1997:225-234). Vos skryf egter:

Kloppers noem die nuwe omdigtings reproduktiewe omdigtings, ’n nasê dus van die Bybelteks. Omdigting en reproduksie sluit mekaar uit. ’n Bietjie insig in die aard van die gedig ... sê vir jou dat elemente soos ritme, metrum, poëtiese sintaksis, foniek [sic] – dit alles op sy minste, ’n *reproduksie van die teks onmoontlik maak* ...

(Vos 2000:366 – my kursivering).

Ten opsigte van laasgenoemde stelling is ons eenstemmig – dat ’n reproduksie van ’n teks nie moontlik is nie. Uit Vos se breë argumentvoering blyk dit egter dat hy in

beginsel juis sodanige *volledige weergawe* van die psalmteks voorstaan as dít wat Breytenbach en ander 'n “reproduktiewe omdigting” noem.

“As al die psalms nie omgedig hoef te word nie, op watter algemeen aanvaarbare gesag gaan besluit word watter psalms bly behoue in hulle geheel en watter word verkort?” (Vos 200:363). Die vraag is egter waarom hierdie uitgangspunt ten opsigte van die psalms as liedtekste, nie op ander Bybelse liedtekste toegepas word nie. Kerke wat gesamentlik aan 'n liedboek werk, kan tog vanuit verantwoordelike eksegese op 'n *teologiesverantwoordelike* wyse (dus op “goeie gesag”, soos bo aangetoon) besluit wat behou en wat gelaat kan word. Verder kan deur 'n vergelyking met liedboeke oor die wêreld bepaal word watter psalms feitlik nooit in omgedigte vorm opgeneem is nie, óf watter aspekte van 'n psalm in die algemeen wel omgedig word.

Ek het ook vroeër reeds gevra (kyk Kloppers 1997:239) of daar nie op 'n bepaalde punt 'n eietydse liedboek, met *liturgies-bruikbare psalms in 'n verskeidenheid vorme* wat op daardie stadium voltooi is, beskikbaar gestel kan word wat saam met 'n verskeidenheid ander liedere en liedvorms opgeneem word nie, terwyl op voortgaande basis verder aan nuwe psalmomdigtings en ander liedere gewerk kan word. Dit beteken dat die skep en keuring van liedere en nuwe psalmomdigtings 'n voortgaande proses moet wees. Daar hoef dan nie keuses uit die psalms deur kommissies gemaak te word nie (kyk Breytenbach se problematisering hierbo), omdat dié psalms wat nog nie nuut omgedig is nie, oor 'n tydperk omgedig kan word. So kan selfs verskillende omdigtings van een bepaalde psalm voortgaande in 'n verskeidenheid vorme tot stand gebring word. Dit is wêreldwyd die praktyk in die meerderheid Reformatoriese en ander Christelike kerke. Soos wat daar nie net een amptelike Bybelvertaling is nie, behoort daar ook nie net een amptelike, gekanoniseerde psalmomdigting te wees nie.

'n Uitspraak van Vos wat reaksie benodig, is die volgende:

Kloppers maak 'n aantal veralgemenende bewerings oor T T Cloete se psalmomdigtings. Sy verwys net na Cloete se omdigtings (Kloppers 2000:194) terwyl sy goed weet dat daar ook sewe omdigtings van Lina Spies, twee van Antjie Krog en twee van A P B Breytenbach is. En dan moet sy nie haar eie omdigting, naamlik Psalm 133, buite rekening laat nie.

(Vos 2000:366)

In my beredenering is slegs na woorde en frases uit één van Cloete se tekste (Psalm 38) as voorbeelde van argaïese taalgebruik verwys (ek staan steeds daarby). Die meeste kritiek het ek egter ingebring teen *my eie omdigting* van Psalm 133 – teen die leefwêreld, vreemde beelde, metafore en die gebrek aan inklusiewe taalgebruik in die omdigting, omdat dit paradigmatis is van die probleme wat deur 'n *bepaalde beleid* teweeggebring word. Die feit dat daar sonder meer besluit is dat ek oor 'n *bepaalde digter* se omdigtings “veralgemenende bewerings” maak, toon dat die artikel met 'n bevooroordeelde bril gelees is en dat die werklike punt gemis is.

6. NUWE TEOLOGIESE INSIGTE IN BEREKENING GEBRING?

Sedert die beleid vir omdigting bykans twintig jaar gelede bepaal is, het daar 'n groot verskuiwing in teologiese wetenskapsbeoefening plaasgevind. Hiervolgens word erken dat daar vroeër te positivisties en rasionalisties met geloofswaarhede omgegaan is. Daar word beseft dat mense se geloofswêreld en aktuele situasie ook in berekening gebring moet word by die oordra en verklanking van geloofswaarhede. Tog was daar geen werklike geleentheid om hierdie veranderde teologiese insigte te beoordeel en vir die psalmondigting in berekening te bring nie. Vos (2000:359) haal 'n lang lys van kundiges ten opsigte van die psalms aan. Insigte van dié persone is weliswaar vir die eksegetiese proses in berekening gebring, maar hoe breër eietydse teologiese insigte soos onder andere resepsieteorieë konkreet in die omdigtingsproses verdiskonteer en werklik himnologies bedink is, moet nog aangetoon word.

Daar is weinig teken daarvan dat verrykende insigte en kritiek soos byvoorbeeld dié van Brueggemann (1991, 1992, 1995) werklik verreken is. Brueggemann (1988:120) wys op 'n ontwikkeling in die psalms self: waar daar nie meer gesing is vanuit die ervaring van lyding sowel as van redding deur God nie, maar waar beweeg is na 'n soort sang wat verwyderd was van die basiese “nuus” van God se transformerende handeling – waar God nie meer as 'n “agent of history” beskou word nie; waar die historiese proses van transformasie betekenis verloor het; waar die herinnering aan reddende daede, kollektief of persoonlik, uitgewis is en waar hoop vernietig is. Indien hierdie insigte in berekening gebring sou wees, sou sekere psalms nie só omgedig gewees het soos dit wel omgedig is nie, of selfs glad nie omgedig gewees het nie. Ook bogenoemde moontlik-

hede wat Loader (1978) aangetoon het, is geïgnoreer. Deur verdere kritiese vraagstelling wou ek poog om 'n gesprek te open wat sou uitloop op dinamiese omdigtings in 'n *verskeidenheid van vorme* wat die kerke só sal aanspreek dat die *psalms* weer met oorgawe gesing én op verskeie ander wyses gebruik sal word. My argumentvoering gaan dus nie om die psalms of die nuwe omdigting in onguns te bring nie, maar juis om die *behoud en herstel* van die psalms – om die bewuste en sinvolle *gebruik* van die psalms in die erediens te bevorder. ...*Gott loben, das ist unser Amt.*

Literatuurverwysings

- Bradshaw, P 2000. *The Psalms in Christian worship*. Chichester: Guild of Church Musicians.
- Breytenbach, A P B 2000. Brief in *Die Hervormer* – 15 Junie 2000.
- Brueggemann, W 1988. *Israel's Praise: Doxology against idolatry and ideology*. Minneapolis: Fortress.
- Brueggemann, W 1991. *Abiding astonishment: Psalms, modernity, and the making of history*. Louisville: Westminster.
- Brueggemann, W 1992. Lobpreisung: Eine Politik freudiger Hingabe. *IAH-Bulletin* 20, 57-81.
- Brueggemann, W 1995. *The Psalms and the life of faith*. Minneapolis: Fortress.
- Evangelisch-reformierten Kirchen der deutschsprachigen Schweiz 1998. *Gesangbuch*. Zürich: Theologischer Verlag.
- Hoffman, L A & Walton, J R 1992. *Sacred sound and social change: Liturgical music in Jewish and Christian experience*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Kloppers, E C 1994. Riglyne vir sinvolle vernuwing van liturgiese musiek. Ongepubliseerde Referaat: Predikantevergadering Nederduitsch Hervormde Kerk 1994.
- Kloppers, E C 1995. Liturgical music: Worship or war? *Dialog* 34, 199-206, herdruk in HTS 53(1&2) 1997:172-184.
- Kloppers, E C 1997. Liturgiese musiek as kommunikatiewe handeling in 'n postmoderne era. DTh-proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika.
- Kloppers, E C 1999. Kerkmusiek – 'n beskeie bydrae? in *20ste eeu Hervormde Teologie*, 1999:286–299.

- Kloppers, E C 2000. 'n Nuwe Psalmomdigting in Afrikaans: Uitgangspunte, beleid, probleme. *HTS* 56(1), 192–204.
- Loader, J A (red) 1979. *'n Nuwe lied vir die Here*. Pretoria: HAUM.
- Loader, J A 1979. Waarom sing ons in die kerk?, in Loader, 160-177.
- Luff, A 1992 1992. What do we do, when we *sing* the Psalms? *Hymnology Annual* 2, 88-99.
- Marti, A 1994. Verordnet aus dem Volk? Kirchengesang zwischen Herrschaftsinstrument und Mittel der Emanzipation. *IAH-Bulletin* 22, 93-110.
- Saliers, D 1992. The Methodist tradition, in Hoffman & Walton 1992:235-254.
- Strydom, W M L 1994. "Sing nuwe sange, nuutgebore". Liturgie en lied. Bloemfontein: Departement Musiek UOVS.
- Van Wyk, D J C (red) 1999. *20ste eeu Hervormde Teologie*. Pretoria: Sentik.
- Vos, C J A 2000. 'n Perspektief op die nuwe Psalmomdigting. *HTS* 56(2 & 3), 357-376.
- Watson, J R 1998. Alphas and Omegas of Hymn Writing. *IAH Bulletin* 26, 5-17.